Scriitori români în edituri germane. Mircea Cărtărescu și Filip Florian

Delia Magdalena LECA*

Key-words: *Mircea Cărtărescu, Filip Florian, German publishing houses, translation, „Internationaler Literaturpreis Berlin 2012”*

Poate unora li se va părea ciudată alăturarea celor doi scriitori români contemporani cu palmaresuri diferite: unul, iată, tocmai nominalizat pentru premiul Nobel, cu un premiu valoros obținut anul acesta la Berlin, iar celălalt, mai puțin notoriu, foarte bine primit și iubit în Germania și amândoi traduși în edituri germane de prestigiu.

Prezent cu texte într-o mulţime de volume colective şi antologii cu cărţi traduse şi publicate în Franţa, SUA, Germania, Israel, Polonia, Olanda, Spania şi Bulgaria, beneficiar a numeroase burse de creaţie şi de rezidenţe în străinătate, Mircea Cărtărescu şi traducătorii părţii a doua din romanul său *Orbitor. Corpul* au câştigat unul dintre cele mai importante premii internaţionale pentru literatură din Germania, care recompensează cea mai bună traducere în limba germană a unei opere beletristice internaţionale contemporane − Haus der Kulturen der Welt Berlin 2012. Romanul *Der Körper* (*Corpul*), a fost publicat în 2011 în traducere germană la editura Paul Zsolnay din Viena; traducători Gerhard Cseika şi Ferdinand Leopold. Potrivit Institutului Cultural Român din Berlin, acest premiu internaţional pentru literatură este unul dintre cele mai importante trofee din Germania, iar prin nominalizarea cărţii traduse în limba germană a lui Mircea Cărtărescu, titlul devine proeminent în sfera literară germană.

Prozator, poet, eseist, critic literar, publicist, unul dintre cei mai apreciaţi scriitori români ai ultimelor decenii, Mircea Cărtărescu a fost premiat, printre altele, de Academia Română, Uniunea Scriitorilor din România şi din Republica Moldova, Asociaţia Scriitorilor Profesionişti din România (ASPRO), Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti, Asociaţia Editorilor din România, precum şi de revistele „Cuvântul”, „Ateneu”, „Flacăra”, „Tomis” şi „Ziarul de Iaşi”. De asemenea, cărţile sale au fost nominalizate în Franţa pentru premiile Médicis − Le meilleur livre étranger, Prix Union Latine. Cărtărescu a fost invitat la târguri de carte prestigioase, precum cele de la Frankfurt, Leipzig, Goteborg şi Torino, iar în 2010 a fost decorat de statul francez cu Ordinul Artelor şi Literelor în grad de Cavaler.

Cei doi traducători de excepție au rădăcini adânci românești, fapt ce a condus la o foarte bună echivalare a textului original și voi încerca într-o lucrare ulterioară să evidențiez modalitățile de transpunere a textelor originale. Gerhardt Csejka s-a

* Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România.

BDD-V2545 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:27 UTC)

născut în 1945, în localitatea Zăbrani din România. A studiat germanistică şi romanistică. În 1986 a fost bursier DAAD, în cadrul Berliner Künstlerprogramm (programul berlinez pentru artişti). Din 1989 trăieşte în Frankfurt am Main. Între anii 1990 şi 2003 a fost profesor de limbă şi cultură română la Universitatea Johann Wolfgang Goethe din Frankfurt am Main şi la Universitatea Johannes Guttenberg din Mainz. În 2008 a primit premiul Fundaţiei culturale NRW pentru traducerea primului volum al trilogiei *Orbitor* de Mircea Cărtărescu – *Aripa stângă*. Ferdinand Leopold s-a născut în 1960 în Bucureşti. A studiat indologie, filozofie şi tibetologie la Universitatea din Hamburgin. Din 1988 este traducător independent de texte literare și filosofice și a tradus din Cioran și *Despre Franţa* şi *Despre Germania* în limba germană.

În comunicatul dat publicității de juriul format din scriitori, critici literari şi editori din Germania din 6 iunie 2012 se arată: „Autorul român Mircea Cărtărescu a reuşit să creeze un roman fulminant şi o operă de artă electrizantă din punct de vedere lingvistic, de o rară intensitate şi luminozitate", apreciere confirmată de o mărturisire anterioară a scriitorului în care divulga acribia cu care lucrează asupra textului, întrevăzând în el „oglinda care să-i reflecte cu maximă fidelitate propriul chip", exprimându-și bucuria și onoarea de a fi fost recompensat cu această importantă distincție literară:

> Am fost nominalizat anul acesta la două premii germane importante, amândouă date la Berlin, la Brückepreis, care se dă unor autori din estul Europei, și la Internationaler Literaturpreis Berlin, care este un premiu, după părerea mea, mai important și mai vizibil. Pe primul l-am pierdut, l-a luat un mare scriitor maghiar, Péter Nádas, iar pe al doilea, spre marea mea surpriză şi spre bucuria mea, trebuie să recunosc, mi-a fost acordat mie.

Demn de atenţie este efortul făcut de cronicarii literari din spaţiul lingvistic german de a desluşi componentele şi originile impetuoasei creativităţi a lui Mircea Cărtărescu, de a stabili filiaţii cu marii autori ai literaturii universale fără a-l putea prinde totuşi pe scriitorul român în plasa unei genealogii definitive și am să enumăr doar câteva:

„Der Spiegel" titra la cronica primului volum din trilogia *Orbitor*, „Un Proust de la bloc" salutând ocazia oferită cititorilor germani de a lua în sfârşit contact cu opera „celui mai mare scriitor român contemporan". „Când nebunia este zilnică, ce loc îi mai rămâne literaturii?" se întreabă recenzentul, întrevăzând în trilogia lui Cărtărescu „fantasticul proces-verbal al visurilor unui tânăr în timpul epocii de plumb a socialismului betonat, la Bucureşti, în anii '60 şi '70".

În „Frankfurter Allgemeine Zeitung" opera este asemuită unui cuib de termite, unui tablou de Piranesi, iar printr-o sumedenie de comparații recenzentul încearcă să definească universul copleșitor în care se cufundă cititorul la lectura romanului întrebându-se „cine mai poartă azi în cap, în Europa, o lume atât de neobișnuită ca acest autor bântuit de o neostoită sete metafizică" şi posedând harul de a „afla poezia şi într-o chitanţă".

„Süddeutsche Zeitung", Cărtărescu nu duce lipsă aproape de nimic – ceea ce poate „irita" şi fiindcă scriitorul „ignoră toate regulile economiei narative". El poate povesti ca un „realist visător, pe urmele lui Proust", poate da „frâu liber fanteziei, ca

BDD-V2545 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:27 UTC)

un autor împătimit de romane de science-fiction care a „adulmecat prea mult şi romanul gotic", dar poate şi adopta „brusc ipostaza lucidă a unui scriitor satiric". În aceeaşi cronică este explicată semantica titlului original al trilogiei *Orbitor*, este descrisă funcţia metaforică a „fluturelui" – simbol structurant şi recurent şi, din nou, Cărtărescu este comparat cu Proust, dar nu cu unul „de la bloc", ci dintr-o lume precum cea a „filmelor lui Kusturica".

„Tagesspiegel" Berlin se fixează în titlul recenziei asupra simbolului entomologic al „copleşitorului" roman-fluture şi plasează viziunea lui Cărtărescu în tradiţia filozofico-religioasă şi mistică a unui Cioran şi Eliade mai degrabă decât în cea a suprarealismului.

Dar unul din cele mai sensibile barometre literare „Neue Zürcher Zeitung" menționează: „Capodopera sa manieristă îl catapultează pe Mircea Cărtărescu în vârful potenţialului creativităţii literare europene" (Binder 2008).

Întrebat într-un interviu de locul pe care-l ocupă *Orbitor* în creația sa, Cărtărescu răspunde:

> *Orbitor* e portavionul modestei mele flote. În jurul lui se grupează şi nave masive, crucişătoare şi fregate, dar şi remorchere, şalupe şi chiar bărci uşoare. Fiecare are sensul ei în ansamblu, căci o flotă formată numai din portavioane sau din crucişătoare nu poate exista. Şi, aşa cum un portavion nu e propriu-zis o navă, ci un oraş plutitor, la fel *Orbitor* nu e un roman (poate ceea ce sună fals în topul celor cinci cărţi e chiar prezenţa cărţii mele, până la urmă), ci o confederaţie de romane care se constituie în ceva neromanesc şi poate chiar neliterar ca motivaţie şi ca mesaj (Cărtărescu 2010).

Alunecările din realitatea concretă a spaţiului urban sau a interiorului de bloc în zona fantasmelor pe care Mircea învaţă tot mai bine să şi le provoace, mersul lui de somnambul diurn pe scări în spirală şi prin subterane conducând spre săli uriaşe, cu pardoseala mozaicată şi cupole înalte până la stele, căutarea înfrigurată sau descoperirea „din întâmplare" a intrărilor, a intrării de acces la centrul centrului şi în miezul miezului fiinţei: toate aceste desfăşurări epice sunt urmărite cu o excepţională artă (şi ştiinţă) de prozator. Un creator romantic în fond şi postmodern prin tehnicile autoreferenţialităţii, care jonglează cu perspectivele, cu identităţile şi cu timpurile.

Cu visuri și coșmaruri din Bucureștiul pre și post revoluționar, acest fantastic laborator al limbii române, trilogia *Orbitor* de Mircea Cărtărescu, este considerată cel mai ambiţios proiect romanesc de la *Cel mai iubit dintre pământeni* al lui Marin Preda (şi dacă facem abstracţie de opere epice *recuperatoare* precum *Adio, Europa!*, romanul de sertar al lui Ion D. Sîrbu, ori *Hotel Europa, Pont des Arts, Maramureş*, trilogia unui „român la Paris", Dumitru Ţepeneag) este fără îndoială *Orbitor* de Mircea Cărtărescu.

> Als die Schreibstube des Erzählers dem urbanistischen Größenwahn des Diktators zum Opfer fällt, kehrt Mircea in die Wohnung der Eltern zurück, wo die Vergangenheit wieder lebendig wird. Bukarest leuchtet – die Stadt wird zur Literatur, wenn der Urgroßvater Vasile herbeihalluziniert oder wenn sich Urgroßmutter Maria allmorgendlich in einen Schmetterling verwandelt. In diesem irrwitzigen Roman voller Alpträume, dem zweiten Teil der „Orbitor"-Trilogie des Schriftstellers aus

BDD-V2545 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:27 UTC)

Rumänien, fügen sich Phantastik und Physik, Tradition und Moderne, Sinnlichkeit und Abstraktion zu einem Kunstwerk[1].

Dar de o receptare foarte bună în spațiul cultural german se bucură și un alt scriitor român căruia Lothar Müller îi aduce un elogiu în *Süddeutsche Zeitung*, scriitorului „ochelarist si chel, [care] a renunțat la o facultate fără a începe alta, [căruia] îi place să bea capucino cu frișcă și [care] s-a lăsat de jurnalism pentru a începe să scrie povești" (Vlad Mixich, în Florian 2009), născut în București în 1968, destul de matur pentru a fi trăit conștient în România lui Ceaușescu. Romanul său de debut este impresionant și trăiește din neîncrederea în formele găunoase care ar sta gata pregătite pentru povestirile despre trecut. Figurile care populează romanul pot fi comparate cu cele ale lui Bohumil Hrabal care au bântuit Praga. Fericirea se împletește cu nefericirea, modernul cu legenda, fantasticul cu realitatea[2].

Lecturile publice de la Leipzig, Berlin, Hamburg si Basel fac ca Filip Florian să fie numele celui mai iubit scriitor român printre germani. Întrebat de Vlad Mixich de ce crede că-l plac nemții atât de mult, Florian recunoaște că a fost uluit. Și-a dorit foarte mult succes în Germania datorită slăbiciunii pe care o are pentru spațiul literar de limbă germană. E îndrăgostit de publicul german care vine la lecturi, oameni care se topesc după cărți și poveștile din cărți. Este copleșitor și cum se poartă cu scriitorii, fie germani sau nu: „Sunt nenumărați autori din partea aceasta a Europei, care îşi petrec lungi perioade de timp cu diverse rezidenţe literare în Germania, Austria, Elveţia. E un soi de mama tuturor răniţilor literari ai Estului" (Florian 2009).

Romanul de debut *Degete mici*, apărut în 2005, este tradus de Georg Aescht, trei ani mai târziu, la renumita editură Suhrkamp și are parte doar în câteva luni de 18 cronici favorabile. Succesul nu poate fi explicat doar prin renumele editurii, întrucât nu se bucură de aceeaşi notorietate toate cărțile apărute la această editură. Poate exotismul?

În *Degete mici* autorul reconstruiește, cu o deosebită forță de limbaj și imaginație, fapte istoricește reale împletite cu elemente fantastice continuând astfel tradiția povestirilor românești a sfârșitului de secol. Acest roman de debut are în centru experiențele pe care autorul le-a trăit în timpul dictaturii ceaușiste și abundă în personaje curioase, ciudate, care nu sunt doar protagoniști ai istoriei recente ci amintesc și de trecutul mai îndepărtat. Bogăția de „figuri" dar și varietatea obiectelor

[1] (În traducere aproximativă): Când odaia de lucru a povestitorului cade victima megalomaniei urbanistice a dictatorului, Mircea revine în locuința părinților, acolo unde poate învia trecutul. Bucureștiul luminează – orașul devine literatură atunci când străbunicul Vasile halucinează sau când străbunica Maria se transformă în fiecare dimineață într-un fluture. În acest roman nebunesc, derutând/glumeț, plin de coșmaruri, în această parte a doua a trilogiei *Orbitor*, fantasticul și fizicul, tradiția și modernitatea, senzualul și abstractul se împletesc într-o adevărată operă artistică, motivează juriul cu ocazia conferirii premiului la Berlin.

[2] „Sein erstaunlicher Debütroman lebt vom Misstrauen gegen die Hohlformen, die für das Erzählen von der Vergangenheit bereitliegen. [...] Entschlossen und unbekümmert lässt er die Regionen des landläufigen Realismus hinter sich und bevölkert den aufgeschreckten Kurort in den Karparten mit Figuren, wie sie einst Bohumil Hrabal durch das sozialistische Prag hat geistern lassen: seltsame Heilige, Virtuosen des provisorischen Glücks und Unglücks, ungeschickte Liebende, moderne Wiedergänger aus alten Märchen und lokalen Legenden, die Anekdoten und Fragmente ihrer Lebensgeschichten hinter sich herziehen wie poröse, ausgebleichte, aber immer noch bunte Schleppen".

BDD-V2545 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:27 UTC)

(fotografii, monezi, stampile) cărora le dă glas configurează portretul opulent al unui spațiu românesc și a istoriei acestuia.

În timpul unor săpături la un castru roman, nu departe de un mic oraș din spațiul carpatin, se descoperă o groapă comună. Prima bănuită este securitatea – multor schelete le lipsesc falangele degetelor mici. Protagonistul Petru, un arheolog chinuit de dureri de stomac, trebuie să facă față lucrărilor de săpare urmărind și eforturile autorităților acestui oraș provincial de a elucida enigma. Acum îi cunoaște pe tanti Paulina, care, fără să fie solicitată, îi ghicește viitorul în zațul de cafea și pe un întreprinzător căruia i s-a naționalizat proprietatea și care acum crește porumbei în pod și-i prepară cu sos de vin alb. El află și povestea călugărului Gheorghe, cel urmărit de comuniști, care nu-și scoate nicicând pălăria și care trebuie să se tundă de câteva ori pe zi altminteri crescându-i părul ca o coamă stufoasă.

Cu ajutorul unei echipe de experți argentinieni, ce au contribuit în țara lor la descoperirea ilegalităților făcute de Juntă, sunt identificate scheletele ca fiind victimele unei epidemii de pestă de pe le 1800. Dar, chiar dacă s-au stabilit data și cauza morții celor din groapă, gloanțele găsite lângă oseminte ridică noi semne de întrebare, bănuieli, suspiciuni, dezamăgiri, deci un final deschis.

Romanul nu se citește prea ușor, iar de vină ar fi pe de o parte frazele peste măsură de lungi (chiar aproape două pagini), obosind cititorul și creând dificultăți deosebite traducătorului, pe de altă parte stilul clevetitor, bârfitor în configurarea anumitor episoade. Și totuși există pasaje memorabile cum ar fi povestea în jurul călugărului Onufrie, care crește ca copil de trupă unde este obligat să facă muncă silnică, pribegește mai târziu în munți refugiindu-se din calea comuniștilor și sfințește în final osemintele celor găsiți în groapă. Îmbinarea reconstruirilor istorice reale cu elemente fantastice continuă tradiția povestirilor românești cu o savuroasă îmbinare a fantasticului cu legende religioase fără a scăpa din vedere tema centrală.

Într-o discuție cu Bernhard Spring din martie 2012 la târgul de carte de la Leipzig, Filip Florian este de părere că interesul publicului german pentru autorii români este generat de o mică dar sinceră curiozitate, iar nu calitatea cărților influențează acest interes, ci mai degrabă gradul în care autorul este cunoscut. Nici Herta Müller nu a putut schimba această percepere. Receptare. După ce a luat premiul Nobel s-a crezut că va crește interesul publicului pentru literatura română, dar s-a dovedit a nu fi așa. Nu țara și oamenii definesc cărei culturi îi aparține un autor, ci limba în care acesta scrie. În această măsură Herta Müller este o autoare germană, este de părere Filip Florian. Dacă este să comparăm publicul român cu cel german, scriitorul este de părere că cel german se deosebește de cel român având o mai bună formație culturală iar lecturile și rundele de discuții au o tradiție mai îndelungată[3].

[3] Ein Gespräch bei der Leipziger Buchmesse mit Filip Florian,Von: Bernhard Spring.

BDD-V2545 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:27 UTC)

Bibliografie selectivă

Binder 2008: Rodica Binder, *Mircea Cărtărescu în presa germană*, în „România literară", nr. 7.
Cărtărescu 2007: Mircea Cărtărescu, *Orbitor*, București, Editura Humanitas.
Cărtărescu 2010: *Mircea Cărtărescu îi desființează pe critici: „Sunt o groază care nu au legătură cu literatura!"* (interviu cu Mircea Cărtărescu, de Ioana Nicolae), în „Adevărul literar şi artistic", 23 mart., nr. 6.
Florian 2008: Filip Florian, *Kleine Finger*, Suhrkamp Verlag.
Florian 2009: *Interviu cu Filip Florian, cel mai iubit scriitor român printre germani* (interviu cu Flip Florian, de Vlad Mixich), HotNews.ro, 23 apr. (http://www.hotnews.ro/stiri-cultura-5622142-interviu-filip-florian-cel-mai-iubit-scriitor-roman-printre-germani.htm).

*

http://www.zeit.de/online/2007/51/cartarescu-interview.
http://www.dradio.de/dkultur/sendungen/kritik/670875/.
http://www.ziare.com/articole/mircea+cartarascu+premiu+literatura.
http://qmagazine.ro/cultura/mircea-cartarescu-a-primit-premiul-international-pentru-literatura-in-germania/.
http://www.ziarelive.ro/despre/mircea_cartarescu/1.html.
http://www.ziare.com/articole/mircea+cartarescu+premiu+germania.
http://www.adevarul.ro/cultura/VIDEO_Cartarescu-_-Am_motive_intemeiate_sa_cred_ca-de_fapt-cariera_mea_literara_de-abia_incepe_0_781721857.html#.
http://www.adevarul.ro/cultura/Mircea_Cartarescu-premiat_in_Germania_0_705529684. html#.
http://lilick-auftakt.blogspot.ro/2010/09/herta-muller-despre-cartarescu-trait-cu.html.
http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=12427.
http://www.romlit.ro/mircea_crtrescu__premiul_internaional_de_literatur_.
http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=7495.
http://capricornk13.wordpress.com/2011/07/08/filip-florian-la-viena/.
http://www.123people.de/ext/frm?ti=personensuche%20telefonbuch&search_term=florian%20filip&search_.
http://www.123people.de/ext/frm?ti=personensuche telefonbuch&search_term=florianfilip& search.
http://www.observatorcultural.ro/Ecouri-in-presa-germana-dupa-traducerea-romanului-Degete-mici*articleID_21110-articles_details.html.
http://www.adz.ro/artikel/artikel/ein-rumaenischer-name-zieht-in-deutschland-nicht/.

Romanian Authors, German Publishers. Mircea Cărtărescu and Filip Florian

Based on the latest literary prizes awarded to the Romanian writers Mircea Cartarescu and Filip Florian, authors of *Orbitor*, *Corpul* and *Degete mici*, respectively, the current paper aims to present very briefly these writers' reception in the German culture. Both enjoyed a warm welcome by the German cultural scene, and have had their works translated by famous publishing houses.

On the occasion of awarding the prestigious „Internationaler Literaturpreis Berlin 2012", the jury outlines Mircea Cartarescu's creation of an outstanding novel, linguistically mesmerizing and of a rare intensity and luminosity. Worth mentioning is the German literary critics' attempts to unravel the facets and origins of the author's tumultuous creativity as well as his affiliations with the great writers of world literature, without circumscribing his art to a definitive domain.

On the other hand, the public readings from his work in Leipzig, Hamburg and Basel, made Filip Florian the most popular Romanian writer with the German public.

BDD-V2545 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:27 UTC)